

מראי מקומות - סנהדרין פ"ח

(ד) **שני עומרין שכחה, שלשה אינן שכחה-פרש"י**, ואם נחלק זקן ממרא ואמר אף שלשה שכחה, ובא עני ונטלן, ובא בעל הבית ונטלן הימנו, לפי הזקן ממרא הוי גזל, ואין מקדשין בו אשה, ולרבנן מקודשת. וכ' **המהרש"א**, דמה שדקדק רש"י לפרש כן, ולא פ' בפשיטות, דבא עני ונטלן וקדש בו אשה, נראה דהיינו משום דאם העני קדש בו, וס"ל להזקן ממרא דאינה מקודשת, עכצ"ל דהיינו משום דס"ל להזקן ממרא כשי' ב"ה, ורבנן כב"ש, ואמרי' בעלמא דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, וא"כ אין שייך לומר דרבנן חולקים על הזקן ממרא בזה. והק' **הסנהדרין קטנה** על דברי המהרש"א, הא שייך לומר דאף אם הזקן ממרא ס"ל כב"ש דנפק"מ לקולא אם העני קידש אשה, כגון אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, דלפי ב"ש נמצא דאי"צ גט, ונמצא שהתיר א"א לעלמא, וא"כ הדרה קו' לדוכתי, למה הי' צריך רש"י לפרש דגזל בעה"ב השכחה מהעני. **ולכן** פ' הסנהדרין קטנה באו"א, דהעני, אף אם אינו זוכה בתורת לקט או שכחה, הרי אין דינו אלא כגנב, ולא כגזלן, שהרי הרבה עניים באים ולוקטים, ואינו יודע מי לקטן ומי יתבע. וקיי"ל דסתם גניבה יאוש בעלים הוא, וקניי' האשה ביאוש ושינוי רשות, ומקודשת מיד העני לדברי הכל. אבל מה שבעה"ב נטל מן העני שלא כדין, הרי הוא בגדר גזלן ולא גנב, וקיי"ל דלא אמרי' סתם גזילה יאוש בעלים, וא"כ נמצא דאינה מקודשת מיד בעה"ב. וע"ש עוד מש"כ באריכות לפרש דברי רש"י באו"א.

(ה) **בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו, מוחלין לו-פרש"י**, אף לאחר שהתרו בו וקלקל וכו', אם רצו למחול ולא הביאוהו לב"ד, מוחלין לו. וע' **במשנה למלך** (ממרים ז', ח'), שהביא דברי רש"י כאן, ודייק דמשמע מדברי רש"י דדוקא, קודם שהביאוהו לב"ד יש בידם למחול, אבל משהביאוהו לב"ד, אף שעדיין לא נגמר דינו, שוב אין בידם למחול, לפי שכבר נתקיים הכתוב שאמר ותפשו בו, ע"י הבאתם לב"ד.

(א) **מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור-פרש"י**, דנח' אם פרח כולו בבגדו טהור או לא, והיכא דפרחה בבגד כולו והכניסו למקדש, או הנוגע בו נכנס למקדש, לרבנן חייב ולר' יונתן פטור. והעיר **הערוך לנר**, הא אי' בעירובין דהיכא דנכנס שרץ למקדש פטור, לפי שאינה בטבילה, וא"כ לכאור' י"ל דה"ה בבגד מנוגע כן, שאין לו טהרה. אולם כ' דהך דשמואל תנאי היא, ולא קיי"ל כן.

(ב) **עריפת עגלה, בפלוגתא דר"א ור"ע, דתנן וכו'-פרש"י**, דכיון דנח' מאיזה מקום מודדין, א"כ נמצא דיכולים לחלוק מאיזה עיר צריך להביא העגלה, למר הוי עגלה זו אסורה ואין מקדשין בו אשה, והעגלה זו מותרת, ולמר איפכא. וע' **במרגליות הים**, שהביא מספר **עצי ברושים (מר' שלמה הכהן מוילנא, סי' ה')**, שהעיר אהא דלא נקט רש"י נפק"מ פשוטה, אם נגע בעגלה ונכנס למקדש, דלמר דס"ל דהוי עגלה, עריפתה מטהרתה מידי נבילה, ולאידך עגלה, ולכן הוי נבילה, והנוגע בה ונכנס למקדש חייב כרת. ות' דזהו רש"י לשיטתו במנחות ק"י ובכורות ט', דס"ל דאף אם נערפה כדינה, מ"מ מטמאה טומאת נבילה, ונמצא דאינה נפק"מ.

(ג) **טהרת מצורע, בפלוגתא דר"ש ורבנן, וכו'-פרש"י**, ונפק"מ אם מטהר עצמו באופן זה, ושוב נכנס למקדש, האם חייב כרת כטמא שנכנס במקדש או לא. והק' **הערוך לנר**, הא בגמ' זו שייך קו' **תוס'** שהק' לעיל (פז: ד"ה בפלוגתא), וכאן לא שייך ליישב כמו שיישב שם, דנפק"מ לענין נוגע ככר של תרומה, שהרי טהרה זו הוי טהרה של מחוסר כפורים, ומחוסר כפורים כבר מותר בתרומה. ות' דצ"ל דנפק"מ היינו אם נכנס למקדש, או אכל קודש, ונתחייב חטאת (עולה ויורד), וקידש אשה עם חטאת זו, דאם הוי קרבן, א"כ אינה מקודשת, שהרי אינה שלו, ואם לאו קרבן הוא, שפיר הוי חולין, ומקודשת.

ושפל ברך היינו בגבורתו, ושייף ועייל היינו בעשרו, ע"ש איך שביאר כ"א.

(י) **וגרס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשי-** פי' המהרש"א, דהיינו שאינו מחזיק לעצמו טובה, לומר שהוא לומד תורה תדיר, ביום ובלילה, יותר ממה שאני חייב ללמוד.

(יא) **מעיקרא בעי התראה, השתא לא בעי התראה-** יש לע', למה אין הזקן ממרא צריך התראה, מ"ש משאר חייבי עונשין דבעי התראה. וע' ברדב"ז (ממרים ג', ח') שכ' דהטעם דאין זקן ממרא צריך התראה הוא משום דמותרה ועומד הוא. **וע"ע בתוס' הרא"ש שביאר דמה דאמרי' דלא בעי התראה,** היינו דלא בעי התראה כשאר עבירות, שמתרין בו על גוף העבירה שעושה, אלא מתרין בו אל תעשה כהוראתך. **וע"ע בפיה"מ להרמב"ם,** שכ' "מבואר הוא שאין ממיתין ולא דנין אלא בעדים והתראה, לפי שאין בכל מחובי מיתות או כרת מי שאינו צריך התראה אלא מסית ועדים זוממין, וכו'". ודברים תמוהים מסוגיין, וגם ממש"כ הרמב"ם עצמו בהל' ממרים (ג', ח') דאינו צריך התראה, וצ"ע.

(יב) **ואין לנו אלא תפילין אליבא דר' יהודה - כ' תוס',** דצ"ל דר' יהודה לא חייש לכל הדרשות דדרשי' לעיל מקרא דכי יפלא, דהיינו דין עיבור שנה, ודיני ממונות, נפשות, ומכות, וכו'. אולם כ' התורת חיים דדברי תוס' תמוהים, הרי אפי' אם ר' יהודה לא ס"ל כהברייתא דלעיל, הרי מ"מ הפסוק מפורש הוא, דכתי' בין דם ודם, ובין דין לדין, ובין נגע לנגע, ומה שייך לומר דס"ל לר"י דאין שייך הדין זקן ממרא אלא לענין תפילין (וכן הק' הטורי אבן בר"ה [כח:], אבני שהם, ד"ה מצות, ציינו הגלה"ש כאן), וכ' דודאי אי"ז מדברי בעלי תוס', אלא תלמיד טועה). ולכן כ' לפרש דלא כתוס', אלא דר' יהודה לא בא לפלוג על דברי ר"מ, אלא להוסיף עליו, וס"ל דכל שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים נמי חייב. והשתא ניחא דכל חד לטפוי על אידך קאתי, דהא ר"ש ודאי אינו בא לפלוג על ר"י, אלא להוסיף עליו, וא"כ י"ף דגם ר"י בא רק להוסיף על ר"מ.

והעיר דזהו דלא כמש"כ הרמב"ם שם, דדוקא לאחר נגמר הדין אינם יכולים למחול, אבל קודם לכן, אע"פ שכבר הביאוהו לב"ד, עדיין יכול למחול. והביא מש"כ הכסף משנה לפרש דמש"כ הרמב"ם דאינו יכול למחול לאחר שנגמר הדין, היינו משום דמשנגמר דינו, גברא קטילא הוא. אולם נתקשה המשל"מ, מהו מקור לדברי הרמב"ם דרק לאחר גמר דין אינו יכול למחול. וע"ש שהביא מהירושלמי דמפורש כדברי הרמב"ם, דעד הגמר דין יכול למחול, והניח דברי רש"י בצ"ע, דדבריו כנגד דברים מפורשים בירושלמי.

(ו) **כל מי שהוא חכם, ושפל ברך, ודעת הבריות נוחה הימנו, יהא דיין בעירו-** פי' העיין יעקב, דהיינו משום שאז הוא מתלמידי הלל, שנוחין ועלובין היו, וכיון דהלכה כב"ה, בשביל כך מושיבין אותו דיין בעירו.

(ז) **שלחו מתם, איזהו בן עוה"ב, וכו' - כ' הרי"ף על העין יעקב,** דמה דשלחו מתם דוקא, היינו משום דבהדר בא"י הרי הוא מנוחלי עוה"ב, לכך שלחו משם לבבל, שאינם דרים בא"י, איזהו בן עוה"ב, והשיבו ענוותן, וכו'.

(ח) **איזהו בן עולם הבא, וכו' - כ' העיין יעקב,** דאע"ג דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, מ"מ בן עוה"ב, כלומר, שהוא גדול וחשוב לעוה"ב, הוא דוקא ענוותן, וכו', ע"פ מה דא"י בב"ב, דעולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה, וכו'. והתורת חיים ביאר, דמה דאמרי' דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, היינו לאחר שמת, ונידון בחיבוט הקבר ובעונשו של גיהנם, שהמיתה ועונשים מכפרים עליו, ונעשה בן עוה"ב. אבל כאן מיירי בבן עוה"ב, דהיינו כמות שהוא חי הוא בן עוה"ב.

(ט) **ענוותן ושפל ברך, וכו' - פי' המהרש"א,** דענוה הוא מדה טובה מכל המדות, כמו דא"י מאד מאד הוי שפל רוח, וההיפוך, הגאוה, הוא גרוע מכל המדות. ומה שזכרה במלות כפולות, היינו משום שיש מי שמתגאה בחכמתו, ויש בעשרו, ויש בגבורתו. וע"ז אמר שמי שהוא ענוותן, דהיינו בדעתו,

(יג) והאיכא לולב, דעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים- פי' החי' הר"ן, שיש לפרש "פירושו מדברי סופרים" בב' אופנים. א', דפירוש כמה של כל מין ומין צריך, דהיינו, ג' הדסים וב' ערבות, מדברי סופרים הוא. ומה שאנן מוסיפין ע"ז, היינו משום דקיי"ל דלולב אי"צ אגד, ולכן כ"א לחודי' קאי, ומה דאסרינן להוסיף מין אחר, אע"פ שאי"צ אגד, היינו משום דחיישינן דאתי למסרך. ב', ד"פירושו מדברי סופרים" היינו המינים עצמן, שבכולן יש לטעות במינים אחרים, ולכן צריך פירוש מדברי סופרים כדי לדעת מה הם המינים.

(יד) ואי סבירא לן דצריך אגד, גרוע ועומד הוא- הק' החי' הר"ן, מה לי דגרוע ועומד הוא, הא סכ"ס הורה הזקן לעשות דבר של איסור, דהיינו להוסיף על הד' מינים, ומה לי דהלולב הי' פסול מתחלתו. והביא מהראב"ד שכ' שאין כוונת הגמ' לומר דזקן ממרא פטור בכה"ג, אלא לפרש דעל כרחך אי"ז הענין שאמרנו, שהרי אי"ז חשיב שהוסיף לגרוע הדבר לאחר שהוא כשר, אלא שהוא הי' גרוע מעיקרא. וכ' הר"ן ע"ז שאינו נכון, דלפי"ז הרי הוא חייב על הלולב שהוא גרוע ועומד, ואינו אמת מה שאמרו שאינו חייב אלא על תפילין. ולכן כ' הר"ן לפרש באו"א, דמה דאמרי' דגרוע ועומד, היינו שאינו עובר על בל תוסיף במה שהוסיף מין אחר, דכיון דנוטל ה' מינים, ואמרי' דלולב צריך אגד, א"כ לא עשה מצות התורה בכלל, והרי הוא כמי שנטל ענף של זית, ואי"ז חשיב שהורה הזקן ממרא "לעשות" איזה איסור, דאי"ז אלא שב ואל תעשה, דנמצא שלא קיים מצות נטילת ד' מינים, ואינו נעשה זקן ממרא על זה. ולא שייך בל תוסיף אלא היכא שקיים המצוה והוסיף עליו, וכמו הוסיף פרשה חמישית בתפילין, שהי' מונח עליו ד' פרשיות, וע"ז הוספת פרשה אחת נפסלת, ונמצא שעובר בל תוסיף במעשה. וע"ש שהעיר דלכאו' גם בלולב שייך כן, שהי' נאגדו שם ד' מינים באגודה א', ושוב הוסיף בהם עוד מין באותה אגודה, דבזה לא אמרי' שיש בה קיום מצוה והוספה, ע"ש שכ' לפרש למה בלולב לא אמרי' כן.